
 MOSIS MENDELSSOHN

*Animadversiones in Difficultates per Viros
quospiam Eruditos ipsi factas.*

Diversi Veritatis studiosi suas in superiores tres de Animae immortalitate dialogos animadversiones tam per familiare litterarum commercium, quam per scripta publica mihi notificare dignati sunt. Non paucas illarum in secunda hac editione mea in usum utilitatemque meam converteram: hinc inde permutabam, in quibusdam locis me clarius explicabam, nonnulla etiam notis illustrabam. Atque haec unica est gratiarum actio, quam dignissimi Viri isti abs me praestolantur. Verum cunctis illis, quae Arbitris hisce meis erronea videbantur, emendandis impar eram: partim, quod me argumenta ipsorum non convincerent; partim vero, quod eorundem postulata vires meas supergrederentur. Liceat mihi, super quasdam idmodi observationes mentem meam paulo distinctius explanare.

Generatim fateri me oportet, Arbitros meos respectu mei discretos fuisse potius, quam rigorosos. Nequeo ego de indigna aliqua reprehensione conqueri, forsitan potius de indignis quibusdam laudibus, quas revera excessivas etiam fuisse propria mihi dicat mei cognitio. Superflua laudatio communiter magis ad alios humiliandos tendit, quam ad calcar Laudis Objecto addendum. Nunquam ego meum induxi animum, ut epochas in Philosophia facere, aut proprio aliquo systemate celebrem me reddere voluissem. Ubi in tritam aliquam offendo viam, ibi non quaero novam perfringere. Si Antecessores mei cujusdam vocis significationem ratam habuerunt, cur deberem ego ab eadem deflectere? Si Veritatem aliquam in lucem protrahebant, cur ego me fingam, ac si eam non viderem? Sectationis insimulatio non me moratur grato illud omne acceptare animo, cujus ego usum fructum percipere valeo. Fateor quidem ingenue, Sectationis Spiritum nimium quantum obfuisse Philosophiae incremento; mea tamen sententia, per Veritatis

tatis amorem facilius ille continetur in fraeno, quam studium Novationis.

Dicor ego, in primo jam Dialogo, ubi tamen me *Platonis* vestigiis pressius inhaesisse assero, Propositiones quasdam ex *Wolffo* et *Baumgarteno* absque demonstratione praesupposuisse, quas non quilibet Lector illico etiam ratas habet. — Quenam sunt, quaeso, Propositiones istae? Forsitan, quod *Vires Naturae continuo agant*? Hanc ego sane Propositionem tam veterem esse existimo, quam ipsam Philosophiam. Illud inde a memoria notum est, quod *Ens agens*, sive *activum*, si non impediatur, *actionem* sibi proportionatam producat; et, si impedimentum reperiatur, in illud vicissim *reactionem* exercent. Ergo nunquam quiescit. Vocabulum *) *agens*, vel *activum esse*, per quod *Existentiam* indicamus, non sine

Q 3

ra-

*) *Würflich seyn* in Germanico duplicem habet significationem, videlicet, *agens* sive *activum esse*, et: *realiter existere*. Unde in Germanico *Vis Argumenti* magis patet. Latet nempe in idiotismo.

ratione nobis eam quasi exhibet significationem, ut intelligeremus omne, quod *existit*, etiam eo ipso *agens esse*, id est, *aliquid agere* debere. Vis ejusmodi, quae non agit, est vis, quae non existit; nam *Posse*, *Vale*, et similia, sunt purae putae possibilitates, ideae, quae prius non habent objectum, quam dùm de viribus principalibus sermo est, in quantum nempe natura sua aliis quoque applicationibus non contrariantur. Sic e. g. dicimus de Viro quodam in negotiis posito; ille *potest* etiam Poëma condere, ille *potentiam* hanc possidet in gradu quodam excellenti. Ut iste loquendi modus verus sit, et proprius, hanc debet habere significationem: Facultates Animae hujus Viri, qui nunc in civilis cujusdam officii administratione occupatur, non contrariantur ejusmodi etiam applicationi, per quam bona quoque Poëmata condi possent. Si de vi aliqua dicitur, quod *in certa quadam occasione* agat; tum quaestio est: et, si occasio ista desit, quid fit? — An tunc vis ista prorsus nihil agit? — Ergo in defectu et absentia hujus occasionis

nis est pura pura possibilitas agendi, et tamen pura pura possibilitas ista reapse etiam adfit? Occasio nonnisi applicationem virium potest mutare, cum applicatio ista non ab ipsis viribus, sed a nexu et relatione, in quibus cum aliis rebus est, dependeat: sed occasio nequit ullam vim excitare, quae cessavit agere; neque vim ullam adnihilare, quae reapse adest. Dum ergo dicitur: *unaquaeque Vis debet continuo activa esse*, se ipso intelligitur, quod de viribus principalibus sermo fit, et non de earum applicatione ad particulares objectorum species, per quam *Habilitates* exoriuntur. Hae, quamvis aliquantum improprie, nonnunquam etiam *Vires* nuncupantur: verum de ipsis manifestum est, quod ipsas non semper etiam *activas* esse oporteat; quod fit, prout jam antea attigimus, quotiescunque de vi principali concipi potest, quod natura sua ad certam objectorum speciem applicabilis quidem, sed non semper etiam applicata esse debeat. Sic possunt Speculatio apud dormientem, Vis inventandi apud aliquem externis negotiis occupatum, Facultas iudicandi apud dementatum,

tum quempiam, per tempus aliquod omnis prorsus actionis esse expertes: at vero Vis principalis, ex qua *Habilitationes*, quas nonnunquam etiam *Vires* nuncupari diximus, nonnisi quaedam derivationes sunt, nihil minus est, quam expertis actionis. Ideae istae adeo sanae Rationi sunt perspicuae, ut nulla opus habeant demonstratione: atque omnium aetatum Philosophos easdem habuisse oportuit; sed aliis nonnisi verbis semet interdum exprefferant.

An illa forsitan Propositio Wolfiana est: quod omne Permutabile ne uno quidem momento queat impermutatum persistere? — Non equidem; nam PLATONIS opera idmodi propositionibus sunt refertissima. „ Omnes res caducae, transitoriae, inquit Philosophus iste in *Theaeteto* aliisque locis quam plurimis, sunt in „ continua quadam formarum commutatione, nec ullo momento sibi ipsis persistunt similes aut aequales. “ Unde etiam nullam realem ipsis adscribit existentiam, sed quendam saltem exortum.

tum. *) “ Non adsunt illae reapse, in-
 ,, quit ipse, sed exoriuntur continuo per
 ,, motum ac permutationem, pereuntque
 ,, continuo. “ Istud unum est e praeci-
 puiis Doctrinae Platonicae principiis; at-
 que huic superstruit suam de vera uni-
 versalium inpermutabilium idearum exi-
 stentia theoriam, suam inter scientiam
 et opinionem differentiam, suam de Deo
 et Beatitudine doctrinam, omnemque Phi-
 losophiam.

Omnes Scholae Veterum hac propo-
 sitione confirmanda, aut refutanda occu-
 pabantur. Scimus similitudinem illam,
 desumptam ab arbore, quae umbram suam
 in praeterfluentem aquam projicit. Um-
 bra semper una eademque esse videtur,
 licet subjectum, cui imprimitur, conti-
 nuo moveri pergat. Haud secus, in-
 quiunt PLATONIS Sectatores, videntur

Q 5 nobis

*) PLOTINUS ait: Jam vero neque corpus
 omnino erit ullum, nisi animae vis extite-
 rit. Nam *fluit semper, et in motu ipsa cor-
 poris natura versatur*, citoque perituum est
 uniuersum, si, quaecunque sunt, sint cor-
 pora.

nobis res constantiam et stabilitatem habere, tametsi in continua versentur permutatione. Quod sententias istas in *Wolffio* et *Baumgarteno* reperire sit, mirum non est; cum inde ab *Heracliti* et *Pythagorae* temporibus ab unoquoque Philosopho in examen vocari debuerint. Ego per totum opus antiquitatem sapuissem, nisi recentioribus quoque, quam ista sit, propositionibus opus habuissem.

Verum omnem ego demonstrationem meam in hac solum propositione fundare voluisse putor, quod *sentire, cogitare, et velle, solae et unicae sint actiones Animae*: quae tamen propositio extra scholam, cui ego adhaereo, rata non habetur. Imo vero, addit quidam Arbitrator, etiamsi respectu Animae, qua *Animae*, admitti posset; non posset tamen de Anima, qua *Substantia*, asseverari. Qua substantia, praeterea adhuc *moventem et resistentem* vim habere debet, quae cum *cogitante* nihil prorsus commune habet. Haec distinctio unam e praecipuis demonstrationibus meis funditus subruere putatur; nam potest post mortem Anima, qua
Sub-

Substantia, activa persistere, quin, qua
Anima, sentiat, cogitet, ac velit.

Videamus! Demonstratio mea, prout dicitur, innititur propositioni, quae vera non est; et ego? — ego existimo propositionem hanc veram esse, sed demonstrationem meam eidem haudquaquam inniti. Utrum *Substantia* nonnisi unicum vim principalem, aut vero plures etiam habere queat; utrum *cogitare* et *velle* ex una, vel pluribus activitatibus principalibus profuant; utrum *Anima* corpus moveat, aut non moveat; utrum *Anima* post mortem omnis prorsus corporis expers futura sit; has pluresque cum his coincidentes quaestiones possum ego interim, qua nondum plene decisas, transmittere. Ego pro parte mea jam elegi; verum demonstrationes pro Immortalitate *Animae* aliis quaestionibus scholasticis, quantum quidem fieri potest, minime intermisceri debent. *Potentiam*, sive *Vim Cogitandi* et *Volendi* appello *Animam*; meaque demonstratio huic innititur *Dilemmati*: *Cogitare* et *Velle* sunt proprietates vel *Compositi*, vel *Simplicis*. Illud
in

in secundo Dialogo perquiritur. In primo eas qua proprietates entis simplicis considero. Proprietates entis simplicis sunt vel aëtivitates principales, vel aliarum aëtivitatum modificationes. Conceditur, quod Cogitare et Velle non purae putae modificationes aliarum virium, sed principales vires esse debeant. Utrum una, vel plures, parum refert; possunt entia simplicia praeter Cogitandi et Volendi vires alias quoque habere, motrices, resistentes, attractivas et repulsivas, quotquot demum volumus, vel nomina excogitare valemus. Satis est, quod Cogitare et Velle non sint purae putae modificationes harum virium innominatarum, sed distinctae ab illis aëtivitates principales. Jam autem omnes vires naturales nonnisi determinationes permutare, nonnisi modificationes reciproce commutare possunt, nunquam vero ipsas proprietates principales, et se ipsis subsistentes rerum aëtivitates in nihilum convertere: unde Vis Cogitandi et Volendi, vel etiam Vires Cogitandi et Volendi nequeunt unquam per naturales permutationes adnihilari, quotcunque demum vires

res a se ipsis distinctas amittant. Thaumaturga quaedam Omnipotentia requiritur ad ejusmodi Potentiam, Vim, Facultatem aut procreandam, aut adnihilandam.

Quod per omnes vires naturales nihil reapse adnihilari queat, a nemine, quem quidem sciam, Philosophorum unquam in dubium revocatum est. Quae-libet actio naturalis, prout inde a memoria dicitur, debet principium, medium, et finem habere suum; id est, debet pars aliqua temporis praeterlabi, donec peragatur. Ista temporis pars, quamcunque demum parvam illam velimus, nunquam tamen deponit naturam temporis, sed sua habet sibi invicem continuo subsequencia momenta. Ut igitur Vires Naturae actionem aliquam ponant, effectum aliquem producant, debent eo ipso actioni huic pedetentim adpropinquare, eandemque praeparare, priusquam reapse consequatur. Actio autem, quae ita praeparari nequit, quam uno quasi ictu oculi produci oportet, cessat esse naturalis, nec valet produci a viribus, quae omnia in
tem-

tempore peragenda habent. Omnes hae propositiones non erant ignotae Veteribus; videnturque mihi in illo PLATONIS *) *de oppositis conditionibus et transitionibus ex uno in aliud* ratiocinio non obscure haberi. Hinc ego illas Lectoribus meis Platonica quidem methodo, sed tamen aetati nostrae accommodata cum perspicuitate proponere satagebam. Sunt illae quidem sanae Rationi satis luculentae; verum per *Legem Continui*, ut opinor, magnum obtinent Certitudinis gradum. Neque illibenter etiam occasionem arripui, Lectores meos cum hac summi momenti doctrina notos reddendi; cum nos ad rectas de corporis animaeque modificationibus ideas perducatur, sine quibus mortem et vitam, mortalitatem et immortalitatem nunquam ea, qua opus est, exactitudine expendere valemus.

Quid autem? quaesitum erat: annon potest ulla fieri permutatio absque omni adnihilatione? annon debet cujusdam rei determinatio adnihilari, si determinationem oppositam in ipsa realiter peragi oportet.

*) In Phaedonc.

oporteat? Et quomodo hoc ipsum fuerit possibile, si vires naturae nihil prorsus adnihilare valeant? — Ego puto, isthic loci vocabulum *adnihilare* in abusum trahi. Si durum quodpiam corpus molle, vel siccum aliquod redditur humidum; tum forsitan durities et siccitas non debent adnihilari, mollities autem et humiditas in earum locum procreari. Ita etiam absque vel minima adnihilatione longum in breve, breve in longum, frigidum in calidum, calidum in frigidum, pulchrum in turpe, atque turpe in pulchrum permutari potest. Omnes modificationes sunt per graduales transitiones sibi invicem connexae; et manifeste patet, easdem absque omni prorsus adnihilatione, aut procreatione secum invicem posse commutari. Generatim omnes determinationes oppositae, quae per naturales permutationes in re aliqua sunt possibiles, illiusmodi sunt, ut inter utrumque extremum etiam medium quoddam locum habeat suum. Recapse nonnisi per *plus* vel *minus* inter se differunt. Permutate quasdam partes in suo situ, conferte istas propius ad se invicem, il-

las

las autem magis a se invicem removete; tum pulchrum in turpe, longum vertetur in breve, etc. Obscure ideas istas, illas clarificate; debilitate desideria ista, illas inclinationes confortate; tum perspicaciam Hominis, atque characterem ejusdem permutastis. Haec omnia per continuam aliquam per gradus transitionem, citra ullam adnihilationem, peragi possunt; atque ejusmodi permutationes ipsi Naturae prorsus sunt possibiles. Verum duae determinationes sibi oppositae, inter quas nullum datur medium, nunquam possunt naturaliter sibi invicem subsequi; nec ulla mihi inter leges Motus nota est, quae huic propositioni esset contraria. Hanc in rem legi meretur *Patris Bosovich Dissertatio de Lege Continui*, uti et ejusdem *Principia Philosophiae Naturalis*. Vir iste *Legem Continui* non mediocri sane lumine illustravit.

At vero quem in usum deserviant omnes istae sarcasticae pervestigations in Socratico quodam dialogo? annon pro simplici illa Atheniensis Philosophi methodo plus justo sunt acuminosae?

Re-

Respondeo: Qui sic quaerit, oblitus
 fuisse videtur, me *Platonis*, non *Xenophontis*,
 sequi vestigia. Posterior iste omnes
 Dialecticae argutias evitabat, suumque
 Magistrum et Amicum nonnisi sanam,
 atque inartificiosam Hominis rationem
 sequi sinebat. In materiis moralibus
 methodus ista est omni exceptione major;
 sed in metaphysicis inquisitionibus non
 satis procul deducit. *Plato*, cui
 Metaphysica in deliciis erat, Magistrum
 suum *Pythagoraeum* Philosophum fecerat,
 permisitque cum obscurissimis quibusque
 hujus scholae mysteriis esse initiatum.
 Dum *Xenophon* in aliquam labyrinthum
 offendit, mavult, ut caute declinet
 Sapiens, quam ut semet exponat periculo.
Plato contra per omnes flexus et sinus
 Dialecticae ipsum circumducit, finitque
 in illas etiam immergi perscrutationes,
 quae communem intellectus humani sphaeram
 longe transcendunt. Possibile est, quod
Xenophon menti illius Sipientis, qui
 Philosophiam e coelo ad nos detulerat,
 fidelior persistiterit: ego nihilominus
Platonis methodum sequi debebam; cum ista
 haec materia, mea quidem sententia,

nullam aliam argumentandi rationem admittat, atque ego malim subtilis haberi, quam rigori demonstrativo quidquam abrogasse videri. Haec Sophismatibus pugnandi licentia nostra aetate sub diversis admodum formis semet exhibuit spectabilem. Jam argutiis armata, jam sanae Rationis larva instructa, jam qua Religionis amica, jam cum multifcii cujusdam Thrasymachi audacia, jam denique cum innocenti cujuspian nihil scientis Socratis simplicitate. Cum omnibus autem hisce Protei artibus nihil aliud intendebat, quam dubiam reddere de Animae Immortalitate sententiam, atque argumenta pro eadem pugnancia jam ludificare, jam etiam serio refutare. Quomodo jam defendant illam hujus Veritatis Amici? Per Socraticam ignorantiam potest quidem Dogmaticus in furias agi, verum certi nihil prorsus potest stabiliri. Reludificare? sic equidem nemo ullus convincitur. Nihil igitur ipsis manet reliquum, quam ut histrionismos scepticorum pro eo reapse habeant, quod reapse sunt; et tum pro virili pergant demonstrationum aciem inimicis obvertere.

Quod

Quod Socratem meum ejusmodi finam argumenta proferre, quae illo tempore, in illo Philosophiae statu, non poterant ipsi fuisse cognita, id ipsum jam in praefatione mea apertis ipse verbis profitebar. Imo vero recentiorum quoque Philosophorum nomina palam exponebam, a quibus plurimum mutuaveram. Non poterat igitur meum fuisse propositum, Recentioribus quidquam de iis, quae in sententiam de immortalitate Animae contulerant, meritis derogandi, atque adtribuendi Veteribus. In univ-
 sum nosse oportet, quod Socrates meus non sit ille Veterum Socrates. Ille Athenis vixerat, inter ejusmodi populum, qui primus erat verae Philosophiae studiosus; verum non longo tunc adhuc tempore. Nec idiotismus populi, nec cerebrum Sophorum satis adhuc fuerat pro philosophando comparatum. Ipse Socrates idmodi Philosophorum erat discipulus, qui rarissime aliquem in Animam suam fixere obtutum; qui cuncta alia prius, quam semetipsos, pro suarum contemplationum objecto assumere. Quo factum oportuit, ut in doctrina de Anima huma-

na, ejusdemque destinationibus summa regnaret obscuritas. Veritates clarissimae nonnisi in magna quadam distantia exiguum quid micare videbantur, quin cognitae fuerint viae, quae ad ipsas perducerent. Ipse Socrates non poterat tunc praestitisse aliud, quam suos nonnisi ad singulares quaspiam Veritates defigere oculos, atque sese in sua vivendi ratione ab iisdem manuduci sinere. Philosophicarum idearum evidentia, et rationabilis earundem nexus effectus est temporis, et indefessae multorum ingeniorum solertiae, quae veritatem diversimode contemplantur, ipsamque sic omni ex parte plena in luce collocant.

Post varia idmodi barbara saecula, quae amoenam illam Philosophiae sequebantur auroram, saecula, quibus intellectus humanus superstitioni et tyrannidura cremare coactus erat, meliores tandem dies supervixit Philosophia. Omnes humani cognitionis partes per felicem Naturae observationem non mediocres sane fecere progressus. Ipsam Animam quoque nostram haec via penitus cognoscere

fcere didicimus. Per accuratiorem ipsius actionum et passionum observationem plura Data *) stabilita sunt, e quibus postmodum, mediante probata quadam methodo, certiora etiam deducta fuere collaria. Praecipuae Veritates Religionis Naturalis per emendatam Philosophiam ejusmodi obtinere evidentiam, quae omnes Veterum ideas obscurat, et quasi in umbras reflectit. Non attigit quidem suum adhuc meridiem Philosophia, in quo ipsam nepotes forsitan nostri aliquando sunt conspecturi. Verum injuriam facturi essemus coetaneorum nostrorum meritis, si Recentioribus quoque non mediocres sane, respectu Philosophiae, praerogativas tribuere dubitaremus. Ego nunquam Platonem cum Recentioribus, et utrosque cum tetricis illis medii aevi scriptoribus comparare poteram, quin gratias egerim Providentiae, quod me felicioribus hisce temporibus vitalem spirare auram permiserit.

R 3

Dum

*) Retinui Autoris vocem: man hat mehrete Data festgesetzt.

Dum de Immortalitate Animae diu multumque cogitasset, magnoque mihi labore constitisset, ut Fidem a Convictione distinguerem, isthaec mentem subiit cogitatio: Quibusnam argumentis posset *Socrates* aetate nostra se ipsum, amicosque suos de animae immortalitate plene persuasos reddere? Amicus Rationis, prout ipse fuerat, citra dubium ab aliis Philosophis cum gratiarum actione acceptaret omne id, quod in ipsorum sententia Rationi innititur; quacunque demum Patria prognati, quacunque demum Religionis secta obstricti essent. Possumus videlicet in rebus, quae Ratione nituntur, cum alio ejusdem prorsus esse sententiae, et tamen diversa alia minime pro fide dignis reputare, quae ille respectu Fidei pro indubitatis habet. Postquam *Fraterna Tolerantia* mundo politico tantopere commendatur; profecto cum primis Veritatis Amicos eandem inter se fovere addecet. Quod ad Fidem pertinet, volumus uniuscujusque conscientiae et tranquillitati relinquere, quin nosmetipfos super id iudices constituamus. Ex vero Humanitatis amore nolumus nos illic vere

vere lites, ubi Cor clarius loquitur, quam Ratio; malumusque fiduciam nostram in benignissimo Deo reponere, quod omnes nos justificaturus sit, si propria nos conscientia nostra justificat. At vero illas, quae in Ratione fundantur, Veritates fraterne inter nos volumus dividere; volumus illis, veluti solis lumine, in commune frui. Si tibi, mi Frater! citius illuxit, quam mihi; esto contentus, sed non elatus animo; quodve hoc longe adhuc esset homine indignius, noli me id ipsum celare! — —

Qui hanc aut illam Veritatem in luce collocavit, tuae erat Patriae, tuae Fidei? Bene illud quidem! Dulce est, cum humani generis Benefactoribus arctiori junctum esse necessitudine. Verum ideo illud ipsum, quod tuae Patriae Filii, aut Fidei tuae consortes in lucem protraxerant, non minus idmodi beneficium est, quo nos omnes Coelum beare voluit. Philosophia Graecorum Barbaris quoque profuit, contulitque ad id, ut vos etiam, qui haud ita pridem nomine isto liberati estis, ab hac barbarie redderemini immu-

nes. Sapientia nonnisi unicam, eamque communem omnibus novit Patriam, atque communem unam omnibus Religionem: et, licet plures toleret divisiones, improbat illa tamen Inmansuetum omne, omne Misanthropicum, quod vos probasi politicarum constitutionum vestrarum statuistis. — Ita credo, cogitaret aetate nostra Vir ejusmodi, cujus erat *Socrates*. Atque hac ego de causa recentioris Philosophiae Pallium, quo ego ipsum honorificavi, non male illi quadraturum existimaveram.

In secundo dialogo Demonstratio illa, quod Materia cogitare nequeat, prosequentibus considerationibus subministrabat occasionem. Demonstravit *Cartesius*, quod Extensio et Repraesentationes diversae prorsus sint naturae, quodque Entis Cogitantis proprietates per extensionem et motum non se sinant explicari. Satis illi fuit demonstrasse, quod nequeant uni eidemque Substantiae attribui: nam secundum notum aliquod hujus Philosophi axioma non potest ejusmodi proprietas, quae per ideam cujusdam rei

rei concipi nequit, eidem rei competere. Verum hoc ipsum axioma multiplicibus obnoxium erat contradictionibus: et quidem, quod proprietates extensi ac cogitantis entis attinet, petita fuit demonstratio, quod non modo disparis naturae, sed reapse etiam sibi invicem sunt contradictoriae. De illis proprietatibus, quae sibi invicem e diametro sunt oppositae, certi sumus, quod nequeant uni eidemque convenire Subjecto; verum de proprietatibus illis, quae nihil prorsus inter se commune habent, non videbatur hoc plene etiam esse definitum.

Dum ego *Immaterialitatem* demonstrandam habebam, isthaec mihi oborta est difficultas; et, quamvis illius sim sententiae, quod axioma Cartesii, cujus antea memini, secure extra omne dubium queat collocari, quaerebam tamen aliam quandam demonstrandi rationem, quae minori cum difficultate secundum methodum Socraticam posset pertractari. Una de *Plotini* demonstrationibus, quam Recentiorum nonnulli fusius explanarunt,

commoditatem hanc adpromittere mihi videbatur.

PLOTINUS *Ennead. IV. Lib. VII.*
 ita suum format argumentum: “ Uni-
 „ cuique Animae inest Vita quaedam,
 „ quaedam intrinseca sui conscientia.
 „ Jam si Anima ens corporeum foret,
 „ partium quoque illarum, ex quibus
 „ corporeum ens istud componitur, aut
 „ unaquaeque, aut unica solum, aut
 „ nulla prorsus Vitam, intrinsecam sui
 „ conscientiam, haberet. Si unica solum
 „ pars Vitam habet, pars illa erit Ani-
 „ ma. Plures sunt superfluae. Si autem
 „ unaquaeque pars, seorsim sumpta, vitae
 „ expers sit, eam nec per compositionem
 „ est obtentura: nam multa vitae exper-
 „ tia non constituunt ullam vitam, nec
 „ multa intellectu carentia ullum intel-
 „ lectum. “ *)

Alibi

*) *Plotinum* prae manibus habeo. Titulus est:
Plotini Platonicorum facile Coriphaei Operum
Philosophicorum omnium Libri LIV. in VI.
Ennea-

Alibi idem argumentum cum aliqua
permutatione sic repetit PLOTINUS : “

„ Si

Enneades distributi, ex antiquissimorum codicum fide nunc primum graece editi; cum latina Marfilii Ficini interpretatione et commentatione. Basileae ad Perneam Lecythum. M. D. XXC. Locus supra citatus Ennead. IV. Lib. VII. Cap. II. reapse sic sonat :

„ Nempe cum ubique animae insit necessa-
 „ rio vita, necessarium est, si id corpus,
 „ quod fingitur Anima, ex duobus pluri-
 „ busve corporibus componatur, aut am-
 „ bo, vel cuncta simul, aut etiam quomo-
 „ dolibet singulatim vitam insitam posside-
 „ re, aut hoc quidem habere vitam, illud
 „ vero nequaquam, aut neutrum hanc ha-
 „ bere. Si igitur uni tantum insit vita,
 „ unicum hoc erit anima. Sed quodnam
 „ corpus hoc est, quod vitam possidet ex
 „ se ipso? Sane ignis, aer, aqua, terra
 „ suapte natura carent anima, et cuicun-
 „ que horum adest anima. Hoc vita uti-
 „ tur peregrina: alia vero praeter haec
 „ nulla sunt corpora. Tum vero quicun-
 „ que praeter ea elementa quaedam horum
 „ introduxerunt alia corpora, ea tamen esse
 „ animas non dixerunt, neque vitam eis
 „ ad-

„ Si Anima est corporea , quomodo se
 „ res habet cum partibus hujus corporis
 „ cogitantis? an illae etiam sunt Ani-
 „ mae? Et partes harum partium? siqui-
 „ dem porro ita proceditur , patet uti-
 „ que , quod Magnitudo ad essentiam
 „ Animae nihil conferat ; quod tamen
 „ fieri oporteret , si Anima magnitudi-
 „ nem corpoream haberet. In nostro ca-
 „ su unicuique parti integra inesset Ani-
 „ ma ; cum tamen magnitudine corporea
 „ nulla pars potentia sua aequalis possit
 „ esse Toti. Si autem partes non sunt
 „ Animae , etiam e partibus , quae Ani-
 „ mae non sunt , nulla poterit componi
 „ Anima. “ *) — Omnia haec argumen-
 ta

„ adtribuerunt. Siquis autem dixerit , nul-
 „ lo eorum habente vitam , congressum ta-
 „ men cunctorum vitam constituisse , absur-
 „ da loquetur. Omnino vero impossibile
 „ est , confluentiam corporum vitam facere,
 „ et , quae intellectu carent , facere intel-
 „ lectum. “

*) Locus hic habetur *Ennead. IV. Lib. VII.*
Cap. V. hisce verbis : “ Quid ergo dicent ,
 qui

ta speciem Veritatis praeferebant; verum multa illis adhuc defunt ad perfectam evidentiam. *Plotinus* qua indubitatum praesupponit, quod ex partibus non viventibus nullum vivens Totum, ex partibus non cogitantibus nullum cogitans Totum com-

„ qui animam corpus esse putant? Nunquid
 „ quamlibet Animae partem in eodem vi-
 „ ventis corpore esse Animam perinde, at-
 „ que tota est, fatebuntur? ac rursus par-
 „ tis uniuscujusque partem? Quod si id
 „ fateantur, nihil utique magnitudo ad
 „ essentiam animae conferebat: tamen si
 „ conferre oportuit, ubi Anima sit quan-
 „ tum quiddam: verumtamen totum ipsius
 „ Animae hic erit ubique; quod corpori
 „ convenire non potest, scilicet ut queat
 „ idem totum simul in pluribus esse, at-
 „ que pars idem penitus esse valeat, quod
 „ et totum. Sin autem partium quamlibet
 „ animam esse negent, certe ex inanimatis
 „ apud illos componetur. Praeterea si hunc
 „ in modum uniuscujusque Animae magni-
 „ tudo definita erit, neque consequenter
 „ ad utrumque tracta, sive ad *majus* vel
 „ *minus*, erit amplius Anima. “

componi queat; cur potest autem ex partibus non regularibus unum regulare Totum, ex tonis non harmonicis unus Contentus harmonicus, ex membris impotentibus unus Status potentissimus conformari?

Illud quoque noveram, quod secundum systema illius Scholae, cui ego nimium quantum adhaerere dicor, *Motus* ex idmodi viribus, quae motus non sunt, atque *Extensio* ex idmodi Substantiarum proprietatibus, quae longe aliud, quam extensio, sunt, oriri debeant. Haec igitur Schola nequit sane propositionem *Plotini* in omnibus omnino casibus sine exceptione ratam habere: et tamen videtur haec ipsa propositio, respectu Entis Cogitantis perfectam obtinere certitudinem. Cogitans Totum e partibus non cogitantibus videtur omnibus sanae Rationi esse contradictorium.

Ut itaque Propositio haec plene convincens esset, necessum adhuc fuerat inquirere, quaenam proprietates convenire queant Toti, quin conveniant partibus,
et

et quae non? — Primum occurrit, quod ejusmodi proprietates, quae a compositione, partiumque conformatione dependent, partibus constitutivis necessario non conveniant. Hujus generis sunt, Figura, Magnitudo, Ordo, Harmonia, Vis elastica, Vis pulveris pyrii, et similia. — Tum illud quoque compertum erat, quod saepius partium constitutivarum proprietates in Toto ejusmodi producant phaenomena, quae secundum imaginationem nostram ab illis prorsus sunt distincta. Colores compositi videntur nobis dissimiles esse simplicibus. Compositos animi motus longe aliter persentiscimus, quam simplices, ex quibus consistunt: Partes bene olentes, si accumulentur, generant prorsus distinctum, interdum etiam valde ingratum odorem; prout vice versa per commixtionem male olentium gummatum gratissimus odor obtineri potest. *) Tonus ille triplex in Musica, si simul semelque intonetur, longe alium praestat effectum, quam toni simplices, ex quibus ipse coalescit.

Pro-

*) Vid. Halleri Physiolog. Tom. V. p. 169.
170.

Proprietates igitur *Compositi*, quae partibus constitutivis necessario non conveniunt, profluunt vel ex ipsa harum partium conformatione et compositione, vel sunt purae putae apparentiae; videlicet proprietate et actiones partium constitutarum, quas sensus nostri nequeunt a se invicem secernere aut distinguere, in Toto nobis aliter sese repraesentant, quam reapse sint. His praemissis applicationem hujus considerationis ad *Plotini* propositionem faciebam.

Facultas Cogitandi non potest esse hujus generis proprietas; nam omnes istae proprietates manifeste sunt actiones Facultatis Cogitandi, vel saltem praesupponunt eandem. Compositio et conformatio partium exposcit collationem et comparisonem partium inter se; et phaenomena non tam sunt in rebus extra nos positis, quam in imaginatione reponenda. Utrumque genus igitur actiones sunt Animae, et nequeunt ejusdem essentiam efficere. Hinc ex partibus non cogitantibus non potest componi unum cogitans Totum.

Alte-

Altera quoque Demonstrationis pars uberiorem postulabat explanationem. Erant Philosophi, qui atomis corporum obscuras ideas adscribebant, ex quibus postmodum, secundum ipsorum opinionem, in Toto clarae ac distinctae ideae oriuntur. Isthic erat demonstrandum, quod id ipsum reapse impossibile sit, et quod ad minimum usque saltem ex his atomis tam distinctas, tam veras, tam vivas, etc., ideas habere deberet, quam illas omnes habeat Homo totus. Quem in finem auxilio mihi fuit illa, quam D. Ploucquet eleganter deduxit, propositio: *quod multi gradus debiliores simul sumti nequeant efficere unum gradum fortiozem.* Datur nimirum alia *quantitas extensiva*, quae in multitudine partium consistit, ex quibus componitur; et alia *quantitas intensiva*, quae etiam *Gradus* appellatur. Si plures partes accedant, tum *quantitas primi illius generis* increfcit; verum *Gradus* expofcit incrementum internum, non autem majorem extensionem. Infundatur aquae tepidae alia aqua tepida, tum *quantitas aquae*, non vero *gradus caloris* augebitur. Multa corpora, quae ae-

Tom. II. S quali

quali celeritate moventur, si connexa sunt, majorem massam efficiunt, sed non majorem celeritatem. Gradus in qualibet parte tantus est, quantus est in Toto; unde multitudo partium non permutat *gradum*. Quod si fieri oporteat, actiones multitudinis in *unam* concentrari debent, ubi jam tantum virtutis intrinsecae accedit, quantum decedit extensioni. Hac ratione multa debilia lumina *unum* locum fortius illuminare, multa vitra caustica *unum* corpus fortius accendere valent. Quo plures notas unum idemque Subjectum in quodam objecto animadvertit, eo clarior erit hujus objecti repraesentatio in illo Subjecto. Unde naturaliter sequitur, quod omnes obscurae atomorum pone se invicem positarum ideae nequeant simul sumtae unam distinctam, imo ne quidem unam minus obscuram ideam efficere, si non sint in quodam subjecto concentratae, ab uno eodemque ente simplici collectae, atque uno quasi obtutu conspectae.

Plurima tertii dialogi mei argumenta sunt e *BAUMGARTENI Metaphysica*, et e *RAIMARI praecipuis Religionis Naturalis*

valis Veritatibus deprompta. Circa Demonstrationem ex Officiorum ac Jurium nostrorum Harmonia desumptam jam in Praefatione dixeram, quod alibi nusquam eandem repererim. Praesuppono ego in illa, quod mortis poenae in certis quibusdam casibus sint de Jure. Verum *Marchio Beccaria* in suo *de delictis et poenis* tractatu videtur hanc sententiam in dubium vocare. Cum Philosophus iste solum et unice pacto sociali inniti putet Jus puniendi, ex quo nimirum pacto mortis poenarum injustitia facili negotio deducitur; opinionem hanc, in secunda hac editione, in quadam adnotatione refutare satagebam. Ipse *Marchio* non potest sibi temperare, quin mortis poenam in nonnullis casibus inevitabilem pronunciet. Vult ille quidem ex eo quoddam *Jus necessitatis* efficere; verum Jus necessitatis quoque in naturali quodam jure fundetur, est necesse: secus enim est mera *Violentia*. Generatim nequit propositio illa revocari in dubium, quod omnia hujus mundi pacta nullum novum jus generent, sed solum jura imperfecta in perfecta commutent. Si igitur jus puniendi

niendi non esset in Jure Naturae fundatum, per nullum omnino pactum posset induci. Posito autem, quod jus puniendi, absque pacto, sit jus imperfectum; licet ego hoc absurdum existimem: mea nihilominus demonstratio de firmitate sua nil quidquam amittet. Nam coram tribunali Conscientiae jura imperfecta perinde obligatoria sunt, quam perfecta. Jus imperfectum, quemquam mortis poena afficiendi, praesupponit saltem imperfectam aliquam obligationem, poenam hanc sustinendi. Obligatio autem haec absurda foret, si Anima nostra non esset immortalis.

In libro illo, cui titulus: *Neue Bibliothek der schönen Wissenschaften*, Tom. VI. continetur plenaria mei PHAEDONIS recensio, crisisque in eundem. Egregiae illic factae sunt observationes. Animadversiones in Dialogum Philosophicum, quae *Recensens* praemittit, possunt aliis exemplo esse, quomodo aequus quisunque rerum litterariorum arbiter semet orbi erudito rei in examen abs se vocatae gnarum probare debeat, antequam
Di-

Dictatorem agere praesumat. — Ibi igitur Demonstratio mea, circa officiorum collisionem facta, adducitur, circuli que vitiosi arguitur. Dicitur nempe Pag. 331 :
 „ Quod officii atque obligationis sit, pro
 „ quocunque demum alio nosmet vitae
 „ nostrae conservatione abdicare, nullo
 „ alio argumento nobis constat, quam
 „ quod sublimiores fines, atque Vita sit,
 „ nos nosse existimemus. Siquidem hoc
 „ erroneum esse demonstraretur, eo
 „ ipso officia illa cessarent, cumque ipsis
 „ omnis etiam tolleretur contradictio. “
 Ego me per hoc nullatenus refutatum arbitror. Demonstratio diversis potest formari viis, quae absque circulo ad scopum perducunt. Juerit semel ab obligatione ad vitam socialem digredi. Haec independenter ab immortalitate Animae potest demonstrari; nititur itaque, prout omnes Veritates morales, principiis metaphysicis. A longiori hujus argumenti deductione spero me absolutum iri, cum me manifeste procul nimis deduceret, atque propositiones istas ab aliis jam satis superque demonstratas sciamus. Jam vero: nulla omnino potest subsistere huma-

na Societas, si Totum in certis quibusdam casibus jure non gaudeat, cujuspian membri sui vitam Bono communi consecrandi. Hanc sententiam ne quidem *Epicurus*, *Spinosa*, et *Hobbefus* negare poterant, licet nullum scopum sublimiorem, quam Vita sit, agnoscere voluerint. Probe illi perspexerant, quod nulla vita socialis inter homines locum habere queat, nisi Jus istud Toti competat. Verum, quoniam tunc adhuc ideae Juris et Officii non fuerant satis evolutae, non poterat observari, quod Jus istud ex parte Civis praesupponat officium et obligationem semet saluti Totius consecrandi; quodque Officium istud Naturae non sit accommodum, si Anima nostra non sit immortalis.

Possum ego etiam, prout in ultimo dialogo factum est, a jure offensam rependendi praescindere; quod reapse etiam in statu Naturae homini competere debet: quemadmodum in nota ad pag. 216. demonstratum est. Adfert quidem *Reconsens* sequentem adversus argumenta mea animadversionem: " Jus Retorsionis

„ in

„ in statu naturali, et jus puniendi in
 „ Societate Civili sunt jura reapse di-
 „ versa. Primum spectat praecise per-
 „ sonam illam, quae offendit, ut videli-
 „ cet ipsi potentia et voluntas nobis ite-
 „ rum nocendi adimatur: alterum con-
 „ cernit omnia reliqua Societatis mem-
 „ bra, et personas, quae nos non offen-
 „ derunt; ut videlicet a delicto per au-
 „ ditionem malorum physicorum, quae
 „ ipsas, si deliquerint, mansurae sunt, de-
 „ terreantur. Primum fundatur solum-
 „ modo in jure se ipsum defendendi,
 „ vel potius cum eo unum idemque jus
 „ est; quo etiam comprehenditur jus pro
 „ ipso offendente, vi cujus semet vindi-
 „ ctæ nostræ opponere ipsi sit licitum.
 „ Alterum vero fundatur in spontanea
 „ omnium perfectorum jurium suorum in
 „ Societatem translatione; per quod igi-
 „ tur ex parte offendentis jus semet ad-
 „ versus vindictam ab universa Societa-
 „ te proveniente defendendi sublatum
 „ est. “ Verum non video ego, quo-
 „ modo ipsi distinctiones istae concedi
 „ queant. Jus mutuae retorsionis in statu

naturali? Ego nullum novi jus ejusmodi purae putae retorsionis, sive jus vindictam rependendi, in natura humana; quod malum facit, quia malum factum est: per quod nempe malum physicum multiplicatur, quin promoveatur Bonum Morale. Et cur non deberet Homo in statu Naturae propositum habere alios ab offensione deterrendi? an ad hoc requiritur pactum aliquod sociale? debetne Homo prius aliquam sui juris partem in Societatem transtulisse, quam aliis ostendat, se posse offensam reddere? — Denique jus oppositum, semet vindictae opponendi, quod offendenti competere oporteret, manifeste tollit Veritatum Moralium harmoniam, statuitque casum, in quo ex utraque parte jus aequale esse potest; in quo igitur necessario Majoritas decidere debet, videlicet *DUELLUM NATURALE*. Ejusmodi sententiam, quae in systemate Veritatum Moralium turbas excitat, ego non minus absurdam reputo, quam si ipsam Veritatum metaphysicarum harmoniam per hoc conturbari oporteret. Ad evitandam hanc dissonantiam etiam in statu naturae ex parte offendentis officium

cium five obligationem acceptare debemus, vindictam perferendi. — Si offendenti in statu naturae competeret jus semet defendendi, illud neque in societate absque actione posset persistere. Nam si offensus suum retorsionis jus, et offendens suum jus defensionis in Societatem transferret, sese invicem eliderent, neque ulla posset sequi poena. Nunquam igitur mundum moralem a contradictionibus liberare poterimus, nisi futuram aliquam vitam admittere velimus.

Dari autem casus ejusmodi, in quibus mortis poena unicum est remedium, fecuturas offensas praecavendi, nec ipse *Beccaria* dubitavit; licet jure merito non tam copiosos existimet, quot reapse in introductis juribus criminalibus acceptantur. Generatim poena et delictum pari passu ambulant. Prout istud nullos novit limites, ita nec illa; neque est gradus tam excessivus, quin ipsa eundem queat attingere. Nec inter tormentum et mortem dantur limites determinati, qui Justitiae praesignari possent. Unde si in nonnullis casibus licitum est, aliquem in

poenam tormentis afficere; ejusmodi quoque casus dari oportet, in quibus licitum fit, in poenam morte multare: cum a tormentis ad mortem gradatim fiat transitus, qui nusquam determinatis interrumpitur limitibus. — Quod *Recensens* sub finem adhuc virga censoria notat, quod videlicet possit quidem a natura rerum ad jus, sed non a jure ad rerum naturam duci argumentum, mihi non videtur tanti esse momenti. Si reditus fiat in circulum, non est licitus: si autem in ordine naturae Adversarius meus aliud concedit, aliud negat; annon mihi tunc ex concessis ad jus, et ex jure ad illam naturae ordinis partem, quam concedere noluit, formare liceat argumentum?
